

Potravinová bezpečnosť je opäť strategická a dôležitá

Nie sú to ani dva roky, čo komisár pre životné prostredie V. Sinkevičius v Európskom parlamente povedal, že „*potravinová bezpečnosť už nie je pre Európsku úniu hlavným problémom*“ a mala by v potravinovom systéme ustúpiť klimatickej zmene, udržateľnosti a biodiverzite.

Agropotravinárska produkcia v EÚ a na celom svete, ktorá nie a nie sa vymaniť zo sekundárnych dopadov pandémie (napr. v podobe rastúcich cien vstupov), bude vážne zasiahnutá ruskou agresiou na Ukrajinu.

Politické reakcie

Minulý týždeň na mimoriadnom zasadnutí Rady Agrifish odznelo, že treba posilniť sebestačnosť v produkcii potravín na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti v EÚ a na celom svete. Komisár Wojciechowski hneď po stretnutí povedal, že v dôsledku ohrozenia potravinovej bezpečnosti je potrebné upraviť ciele Z farmy na stôl. Výsledkom rokovania bolo aj aktivovanie „Mechanizmu pripravenosti a reakcie na krízu potravinovej bezpečnosti“ (EFSCM), skupiny expertov na potravinový dodávateľský reťazec, ktorá má prvýkrát zasadnúť už v tomto týždni.

Nedeľa 6. marca priniesla mnoho zásadných správ: Copa-Cogeca apelovala na zaistenie „*potravinového štítu EÚ*“ – mobilizáciou všetkých dostupných nástrojov a možností na posilnenie potravinovej bezpečnosti (vrátane obrobenej všetkej dostupnej pôdy v roku 2022), spolu s adekvátnymi opatreniami zo strany Komisie, keďže táto vojna bude mať celosvetové dôsledky ešte niekoľko rokov. Ukrajinská vláda oznámila zavedenie vývozných licencií na kľúčové agrokomodity vrátane pšenice, kukurice, hydinového mäsa, slnečnicového oleja a vajec. Ukrajinská vláda tiež v nedeľu pozastavila vývoz raže, ovsu, prosa, pohánky, soli, cukru, mäsa a dobytky. Reuters následne informoval, že ukrajinské železnice chcú po uzavretí čiernomorských prístavov vyvážať poľnohospodárskych produkty, zachrániť svoj export a zabrániť globálnej potravinovej kríze. Objemovo však pôjde len o desatinu denného vývozu zo začiatku februára. V nedeľu tiež írsky minister poľnohospodárstva oznámil, že sa chce stretnúť tento týždeň s poľnohospodármi a požiada ich, aby na niektorých svojich pozemkoch vysiali pšenicu, jačmeň a iné obilniny.

Hlavný dopad na agropotravinárstvo SR a EÚ bude cez ceny vstupov, kde medzi kľúčové patria ceny energií. V posledných dňoch unikli informácie, že Komisia pripravuje špecifické oznámenie o cenách energií a dopadoch na poľnohospodárstvo – zvláštny dokument popri širšom Oznámení Európskej komisie o cenách energií, ktoré má byť zverejnené v najbližších dňoch a má priniesť riešenia vzniknutej situácie. Komisia bude klásť dôraz na produkciu a skladovanie bioplynu ako obnoviteľného a spoľahlivého zdroja energie a nového zdroja príjmov pre poľnohospodárov. Okrem nadmernej závislosti na ruskom plyne a hnojivách je napríklad ukrajinská kukurica tiež nevyhnutná ako krmivo pre hospodárske zvieratá (len 12% svetovej produkcie kukurice sa spotrebuje na potraviny a 60% má krmivárske využitie). Komisia má tiež v týchto dňoch predložiť oznámenie zamerané na rastúce výrobné náklady v poľnohospodárstve.

Už pred vojnou sužoval spotrebiteľov nárast cien potravín. Dopad vojny na trhy s obilím sa už teraz označuje ako najväčší ponukový šok za posledných niekoľko desiatok rokov. Na rôznych úrovniach sa preto ozývajú hlasy na zvýšenie plochy osiatej obilninami – aj využitím pôdy ležiacej úhorom z dôvodu ekologických požiadaviek.

Geopolitická nestabilita

Úmorie Čierneho mora je jednou z najdôležitejších oblastí na svete pre produkciu obilia a dopad vojny pocítia najmä tie krajiny, ktoré sú na jeho dovoze najviac závislé – predovšetkým v regióne severnej Afriky a Blízkeho východu. Konkrétne ide napríklad o Egypt a Libanon, kde vo výžive obyvateľstva dominuje chlieb dotovaný vládou. Aj Albánsko už varovalo, že z jedálneho lístka chlieb a iné základné potraviny na báze obilia pravdepodobne vypadnú. Hlavná obava v tejto súvislosti je ale z „dominového efektu“, keďže stúpajúce ceny pšenice zasiahnu krajiny, ktoré už čelia inflácii, potravinovej neistote a konfliktom. Spomína sa aj druhá Arabská jar.

Dovoz z Ukrajiny tvorí 90% celkového dovozu pšenice do Libanonu, ktorý sa zmieta v hospodárskej kríze s rekordne vysokou infláciou. Ukrajina je hlavným dodávateľom aj pre Somálsko, Sýriu a Líbyu. Rusko zase dodáva Turecku viac ako 70% pšenice (inflácia v Turecku dosiahla ešte pred ruskou inváziou 20-ročné maximum: 54,4%). Takmer polovica dovozu pšenice do Tuniska pochádza z Ukrajiny a ruská invázia posunula ceny na 14-ročné maximum (tuniská ekonomika je veľmi krehká v dôsledku inflácie a vysokej nezamestnanosti). Jemen, v ktorom je od roku 2014 vojna, dováža takmer všetku pšenicu, pričom viac ako tretina pochádza z Ruska a Ukrajiny. Chlieb tu tvorí viac ako polovicu príjmu kalórií v priemernej domácnosti a okolo osem miliónov detí je na pokraji hladomoru. V Egypte je chlieb základnou potravinou a veľká časť pšenice pochádza z Ruska a Ukrajiny. Egypt je krajinou s dlhou históriou politických a sociálnych nepokojov v dôsledku zlých ekonomických podmienok.

Vojna vedie k väčšej potravinovej neistote a potravinová neistota zvyšuje pravdepodobnosť nepokojov a násillia. Podľa OSN už teraz 283 miliónov ľudí čelí akútnej potravinovej neistote (počas pandémie sa počet zvýšil zo 135 miliónov) a 45 miliónov je na pokraji hladomoru.

Ako uviedol šéf Medzinárodnej rady pre obilniny A. Petit., ak sa vojna predĺži, krajiny, ktoré sa spoliehajú na dovoz pšenice z Ukrajiny, by mohli čeliť nedostatku už od júla.

Európska zelená dohoda

Invázia na Ukrajinu priniesla aj o otázky o potrebe revízie cieľov a harmonogramu Európskej zelenej dohody. Ako bolo uvedené vyššie, pripustil to aj komisár pre poľnohospodárstvo. Think-tank Farm Europe vyzval Komisiu, aby „zásadne zrevidovala“ svoje návrhy týkajúce sa SPP, stratégie Z farmy na stôl a Stratégie v oblasti biodiverzity, keďže podľa ich slov idú proti potravinovej suverinite EÚ a svetovej potravinovej bezpečnosti. Podľa Copa-Cogeca je možné posilniť strategickú autonómiu a zároveň dosiahnuť posun v oblasti udržateľnosti, je však potrebná „zmena paradigmy“ v spôsobe, akým Brusel uvažuje o poľnohospodárstve, počnúc cieľmi stanovenými v stratégii Z farmy na stôl.

Komisár F. Timmermans vo včerašom vystúpení v parlamentnom výbore Comenvi naopak

povedal, „že by bolo historickou chybou vyvodiť záver z tejto bezpečnostnej výzvy a povedať, že Zelená dohoda a balík Fit-for-55 majú ísť do úzadia“. Práve naopak – sú podľa neho ešte urgentnejšie ako predtým, keďže ponúkajú riešenia ako prechod na obnoviteľné zdroje energie. Timmermans, šéf Zelenej dohody, ale už takisto akceptoval, že bude opäť umožnené spaľovať uhlie.

Tri združenia francúzskych pestovateľov ovocia a zeleniny po udalostiach na Ukrajine žiadajú úplné a okamžité prehodnotenie stratégie Z farmy na stôl, keďže podľa ich slov nás táto kríza privádza späť do reality. Keďže stratégie Európskej zelenej dohody by viedli k zníženiu produkcie potravín o 15-20%, v aktuálnej situácii sa stali zastaranými. Podobne ako Nemecko dokázalo veľmi rýchlo prehodnotiť svoju energetickú a vojenskú stratégiu, treba podľa pestovateľov prehodnotiť aj smerovanie v oblasti agropotravinárskej výroby.

Ako je vidieť, vojna na Ukrajine mení pohľad na poľnohospodárstvo a potravinárstvo v EÚ.

Použité zdroje: Rada EÚ, Euractiv, <https://www.thejournal.ie/>, <https://www.bloomberg.com/>, <https://www.theguardian.com/>

Príloha č. 1: Hlavní partneri Ruska pre vývoz pšenice (ľavá strana) a kukurice (pravá strana), priemer za obdobie 2016-2020

Russia's top export partners: wheat and maize

Top ten countries based on total value of exports, 2016–20

Top destinations for wheat exports	Total	Top destinations for maize exports	Total
Egypt 	\$7.39B	Iran 	\$926.47M
Turkey 	\$4.96B	Turkey 	\$742.23M
Bangladesh 	\$1.90B	South Korea 	\$511.68M
Sudan 	\$1.32B	Vietnam 	\$246.19M
Nigeria 	\$1.29B	Lebanon 	\$161.99M
Azerbaijan 	\$1.05B	Netherlands 	\$112.86M
Yemen 	\$1.05B	Japan 	\$92.46M
Vietnam 	\$825.08M	Latvia 	\$80.34M
United Arab Emirates 	\$670.52M	Georgia 	\$73.21M
Tanzania 	\$596.54M	Greece 	\$59.49M

Click for: [Russia's exports](#) [Ukraine's exports](#)

Source: Comtrade

INVESTMENT MONITOR

Zdroj: <https://www.investmentmonitor.ai/>

Príloha č. 2: Hlavní partneri Ukrajiny pre vývoz pšenice (ľavá strana) a kukurice (pravá strana), priemer za obdobie 2016-2020